

Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob (pracovní síla). Charakterizuje situaci na trhu práce a zprostředkovává i výkonost ekonomiky. Její výše odráží vztahy poptávky a nabídky, ale je rovněž ovlivněna demografickými faktory.

Lisabonská strategie stanovuje pro členské země **Evropské unie** cíle směřující k dosažení plné zaměstnanosti, zlepšení kvality a produktivity práce, posilování sociální soudržnosti a začleňování znevýhodněných osob. Konkrétní aktivní a preventivní opatření jsou obsahem národních plánů zaměstnanosti jednotlivých zemí (např. důraz na lidský kapitál a celoživotní vzdělávání, integraci znevýhodněných osob, řešení regionálních nerovnováh).

• Metodologie

V zásadě existuje *dvojitý způsob zjišťování*: přístup vycházející z evidence jednotlivých ekonomických subjektů a jiných administrativních zdrojů a přístup založený na výběrovém šetření. Statistické zjišťování je mezinárodně sladěné v rámci metodologie ILO (International Labour Organization).

Obyvatelé určitého území jsou pro výpočet míry nezaměstnanosti rozděleni na: ekonomicky aktivní (často je tato skupina označována jako disponibilní pracovní síla) a ekonomicky neaktivní. **Pracovní síla** je součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob. Věkové vymezení osob při výpočtu ukazatele je různé, EUROSTAT používá (od roku 2001) věkové hranice od 15 do 74 let, definice ILO je 15 let a starší. **Ekonomicky neaktivní** jsou osoby mladší 15 let a starší 15 let, kteří nepatří mezi ekonomicky aktivní (studenti, penzisté, osoby na rodičovské dovolené).

Nezaměstnaná osoba je definována různě podle použité metodiky výpočtu, buď jako registrovaný uchazeč o zaměstnání nebo z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) podle metodologie ILO. Ta chápe uchazeče o zaměstnání jako osobu v daném termínu zjišťování: bez zaměstnání nebo placeného sebezaměstnání, aktivně práci hledající (jakýmkoli způsobem v předchozím období 4 týdnů a v případě, že práci našla, nastoupí do práce do 3 měsíců), schopnou okamžitě nebo v krátkém časovém intervalu (zpravidla 14 dnů) nastoupit do práce nebo se sebezaměstnat. Při nesplnění některé z podmínek je osoba považována za zaměstnanou nebo ekonomicky neaktivní. Registrovaným nezaměstnaným je každá osoba, která se na příslušném úřadu práce zaregistruje, a to bez ohledu na skutečný pracovní stav. **Zaměstnaná osoba** je buď placený zaměstnanec (existuje právní vztah k zaměstnavateli) nebo zaměstnaný ve vlastním podniku (zaměstnavatel se zaměstnanci, pracovník na vlastní účet bez zaměstnanců).

Statistické úřady sledují nezaměstnanost členěnou podle řady hledisek: (a) podle věku; (b) pohlaví; (c) vzdělání, (d) délky nezaměstnanosti; (e) frekvence nezaměstnanosti; (f) území (NUTS2, NUTS3, i podrobněji).

Míra registrované nezaměstnanosti je podíl uchazečů o zaměstnání vůči disponibilní pracovní síle (součet nezaměstnaných osob v evidenci úřadů práce podle místa bydliště a zaměstnaných osob z VŠPS). Modifikovaná míra registrované nezaměstnanosti pracuje s upřesněným pojetím nezaměstnaných osob, které nemohou nastoupit do zaměstnání (jsou např. v rekvizitaci, ve výkonu trestu). I po tomto zpřesnění jsou administrativní údaje oproti VŠPS částečně zkreslené. Údaje jsou publikovány v měsíčních periodách.

Míra nezaměstnanosti z VŠPS je v procentech vyjádřený podíl osob nezaměstnaných a pracovních sil. Ukazatel je zjišťován na základě výběrového šetření s vymezeným rozsahem výběru respondentů a je prováděn nezávislou institucí (zpravidla národní statistický orgán). Základem je přesné vymezení osoby, která je považována za nezaměstnanou (dle metodologie ILO). Ukazatel je k dispozici ve čtvrtletních intervalech.

Údaje o nezaměstnanosti jsou publikovány národními statistickými úřady a orgány státní správy (registrovaná míra). Pro mezinárodní srovnávání slouží publikace EUROSTATu, ILO, OECD a UNECE, které zpravidla využívají údaje pocházející z výběrových šetření. Tím je zajištěna vyšší míra srovnatelnosti v mezinárodních komparacích.

• Mezinárodní srovnání

V EU existují dvě velké skupiny zemí, které vykazují odlišné míry nezaměstnanosti. První skupina zahrnuje země jako je Dánsko, Rakousko, Velká Británie a Nizozemsko s nízkými hodnotami (do 6 %) a druhá s výrazně vyššími hodnotami okolo 10 % (např. Francie, Německo, Španělsko). Ve druhé polovině 90. let došlo ke snížení míry nezaměstnanosti, ale od roku 2001 dochází k pozvolnému nárůstu. Nové členské země vykazují v průměru vyšší hodnoty. Nejvyšší mírou nezaměstnanosti trpí Polsko a Slovensko (v roce 2004 více než 18 %).

V České republice se míra nezaměstnanosti liší podle způsobů zjišťování míry nezaměstnanosti. Od druhé poloviny 90. let byla registrovaná míra nezaměstnanosti vyšší než míra měřená pomocí VŠPS. Míra nezaměstnanosti (VŠPS) v ČR do roku 2000 rostla až na 8,7 %, poté mírně klesala. Za rok 2004 dosáhla registrovaná míra nezaměstnanosti 10,2 % oproti 8,3 % (VŠPS). Po zavedení upravené metodologie zjišťování registrované míry nezaměstnanosti MPSV se rozdíl snižuje. Česká míra nezaměstnanosti (VŠPS) je blízka průměru EU-15, ale nad průměrem EU-25.

• Informační zdroje

ČSÚ – Statistická ročenka ČR. Praha 2004.

ČSÚ – Práce, sociální statistika. www.czso.cz.

ECFIN – Statistical Annex of European Economy. Spring 2005. Brussels 2005. europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european_economy/statisticalannex_en.htm.

EUROSTAT – Structural Indicators. Employment. epp.eurostat.ec.eu.int/.

MPSV – Zaměstnanost. (Integrovaný portál MPSV.) portal.mpsv.cz/sz.

Míra nezaměstnanosti (v % pracovní síly)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	9,5	9,1	8,6	8,4	8,7	9,0	9,0
EU-15	10,0	10,1	9,8	9,3	8,5	7,6	7,2	7,6	8,0	8,1
Belgie	9,7	9,5	9,2	9,3	8,6	6,9	6,7	7,3	8,0	7,9
Česká republika	6,4	8,6	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3
Dánsko	6,7	6,3	5,2	4,9	4,8	4,4	4,3	4,6	5,6	5,4
Estonsko	9,6	9,2	11,3	12,5	11,8	9,5	10,2	9,2
Finsko	15,4	14,6	12,7	11,4	10,2	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8
Francie	11,1	11,6	11,5	11,1	10,5	9,1	8,4	8,9	9,5	9,7
Irsko	12,3	11,7	9,9	7,5	5,7	4,3	3,8	4,3	4,6	4,5
Itálie	11,2	11,2	11,3	11,3	10,9	10,1	9,1	8,6	8,4	8,0
Kypr	5,2	4,4	3,9	4,5	5,2
Litva	13,2	13,7	16,4	16,4	13,5	12,7	10,9
Lotyšsko	14,3	14,0	13,7	12,9	12,6	10,4	9,8
Lucembursko	2,9	2,9	2,7	2,7	2,4	2,3	2,1	2,8	3,7	4,8
Maďarsko	..	9,6	9,0	8,4	6,9	6,3	5,6	5,6	5,8	5,9
Malta	6,7	7,6	7,7	8,0	7,6
Německo	8,0	8,5	9,1	8,8	7,9	7,2	7,4	8,2	9,0	9,5
Nizozemsko	6,6	6,0	4,9	3,8	3,2	2,8	2,2	2,8	3,7	4,6
Polsko	10,9	10,2	13,4	16,4	18,5	19,8	19,2	18,8
Portugalsko	7,3	7,3	6,8	5,2	4,6	4,1	4,0	5,0	6,3	6,7
Rakousko	3,9	4,3	4,4	4,5	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,8
Řecko	9,2	9,6	9,8	10,9	12,0	11,3	10,8	10,3	9,7	10,5
Slovensko	16,7	18,7	19,4	18,7	17,5	18,2
Slovinsko	..	6,9	6,9	7,4	7,2	6,6	5,8	6,1	6,5	6,0
Španělsko	18,8	18,2	17,1	15,3	12,9	11,4	10,8	11,5	11,5	11,0
Švédsko	8,8	9,6	9,9	8,2	6,7	5,6	4,9	4,9	5,6	6,3
Velká Británie	8,5	7,9	6,8	6,1	5,9	5,4	5,0	5,1	4,9	4,7

Poznámky: (..) – údaje nejsou k dispozici.

Pramen: EUROSTAT – Structural Indicators, Employment, k 24. 10. 2005.

Míra nezaměstnanosti (rok 2004, v %)

